

Arşivden Bir Ben-Anlatısı/ *An Ego-Document from the Ottoman Archives*

Mustafa Kemal Paşa'ya Mektuplar

KEMAL GURULKAN (haz.)

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Doktora Öğrencisi
Istanbul University, Faculty of Letters, Department of History, PhD Candidate

(kgurulkan@gmail.com), ORCID: 0000-0002-5639-696X

Geliş Tarihi/Date of Arrival: 24.01.2025

Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 12.06.2025

Gurulkan, Kemal. "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Mustafa Kemal Paşa'ya Mektuplar." *Ceride* 3, no.1 (Haziran/June 2025): sayfa/pp 237-247
DOI: 10.5281/zenodo.15769988

Mektup 1

Huzura

9.6.[13]33 [1917]

Muhterem yavrum!

Bilhassa gözlerinden öperin. Afiyetin ve muvaffakiyetin için daima dualar ederim. Vücudum sıhhattedir. Sizin hasretinizden başka hiç endişem yoktur yavrum.

Afifecik pek güzel bakmaktadır. Pek memnunum. Bugün Afife'nin Diyarbakır'da darüleytamda bulunan kardeşleri 370 numaralı Kemal ve 369 numaralı Veli Abbas'tır. Bunlardan mektup geldi. Her halde yavrum bu çocuklar hakkında lütfunuzu diriğ etmeyiniz ve harçlıklarını veriniz. Almanya'ya gideceklerini yazıyorlar. Ve Almanya'ya da giderlerse her halde para hususunda kendilerine muavenet ediniz yavrum.

Biz henüz Bursa'ya gidemedik. Çünkü işlerimiz bitmedi. Binbaşı Kemal de geldi. İşlerin daha evvel bitmesi için onu da koşturuyorum. İnşallah yakinen [bit]leceğine eminim merak etmeyiniz.

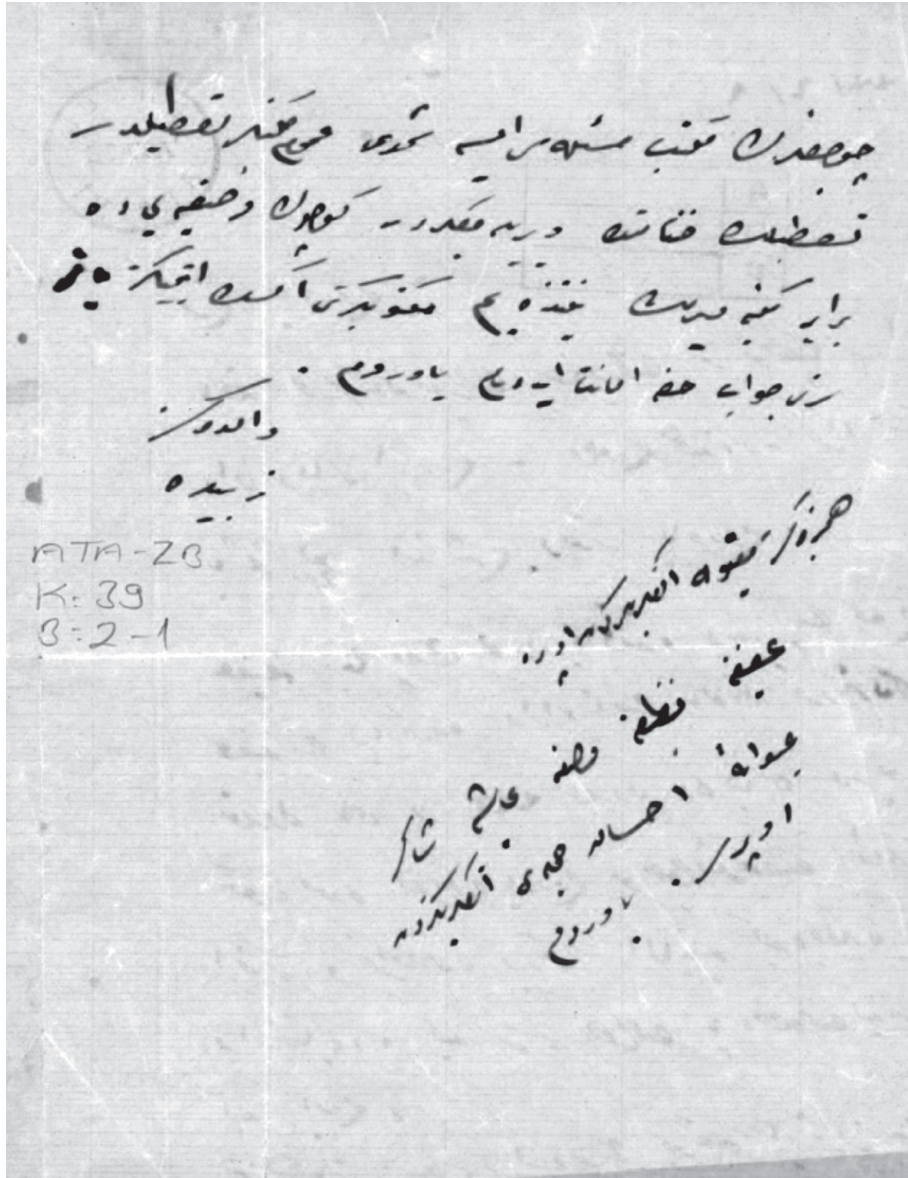
Çocukların mektep meselesi ise şimdi umum mektepler tatildir. Tatilin hitamında verileceklerdir. Küçük Vasfiye'yi de beraber mektebe vermek niyetindeyim. Mektubunuzu eksik etmeyiniz. Biz sizi Cenab-ı Hakk'a emanet ederim yavrum.

Valideniz
Zübeyde

Hemşireniz Makbule ellerinizden öper. Afife, Nazife, Vasfiye, Ayşe, Şakir, Abdullah, İhsan cümlesi ellerinizden öperler yavrum.

MSB. ATESE Arşivi Atatürk Koleksiyonu (1905-1980), Yer no: 39 - 0 - 2¹

1 Mustafa Kemal Paşa'ya annesi Zübeyde Hanım tarafından gönderilen bu mektup bildiğimiz kadarıyla ilk defa burada yayımlanmaktadır.

Mektup 2

Bihi

21 Kânun-ı evvel [Aralık] [1]926

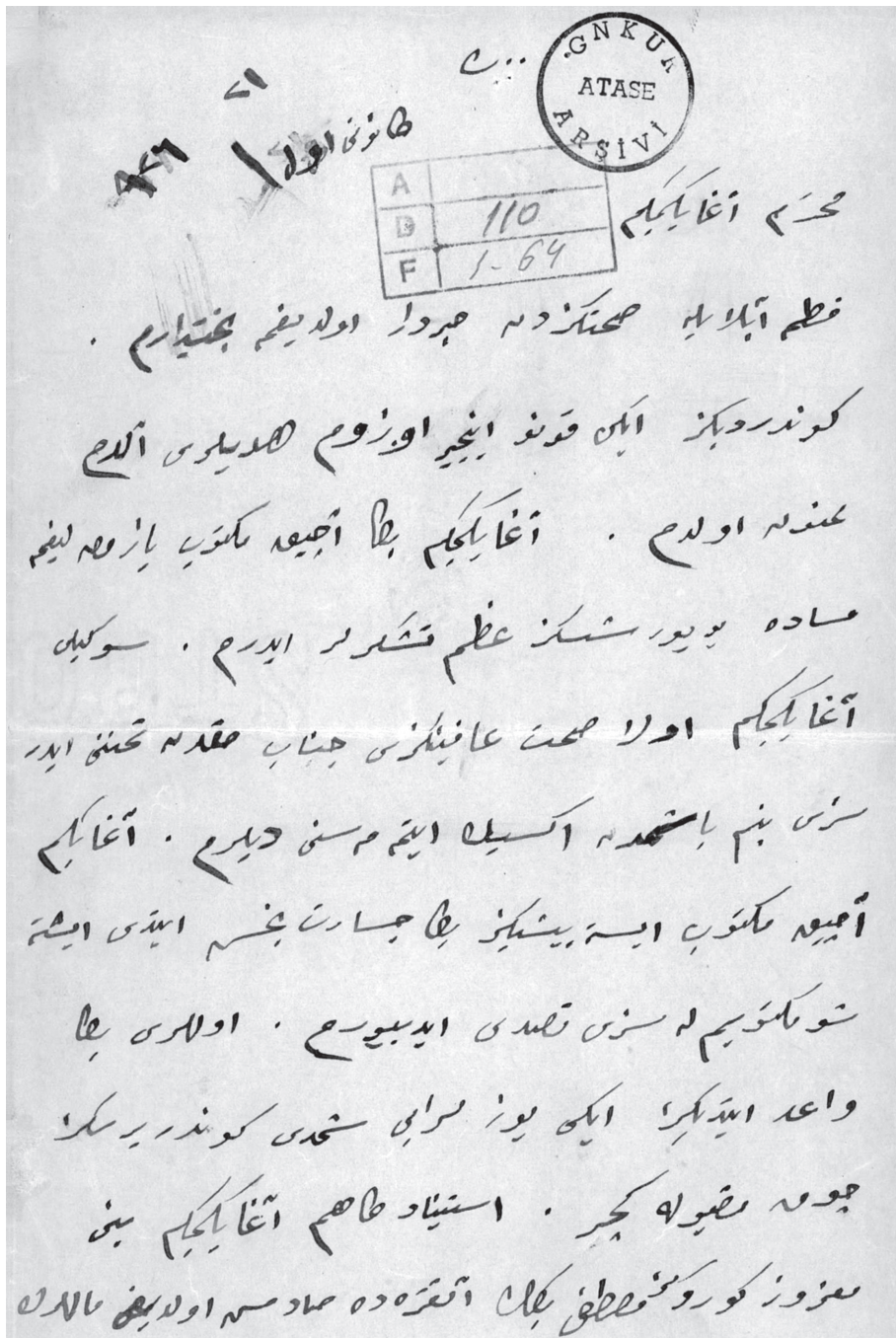
Muhterem Ağabeyciğim

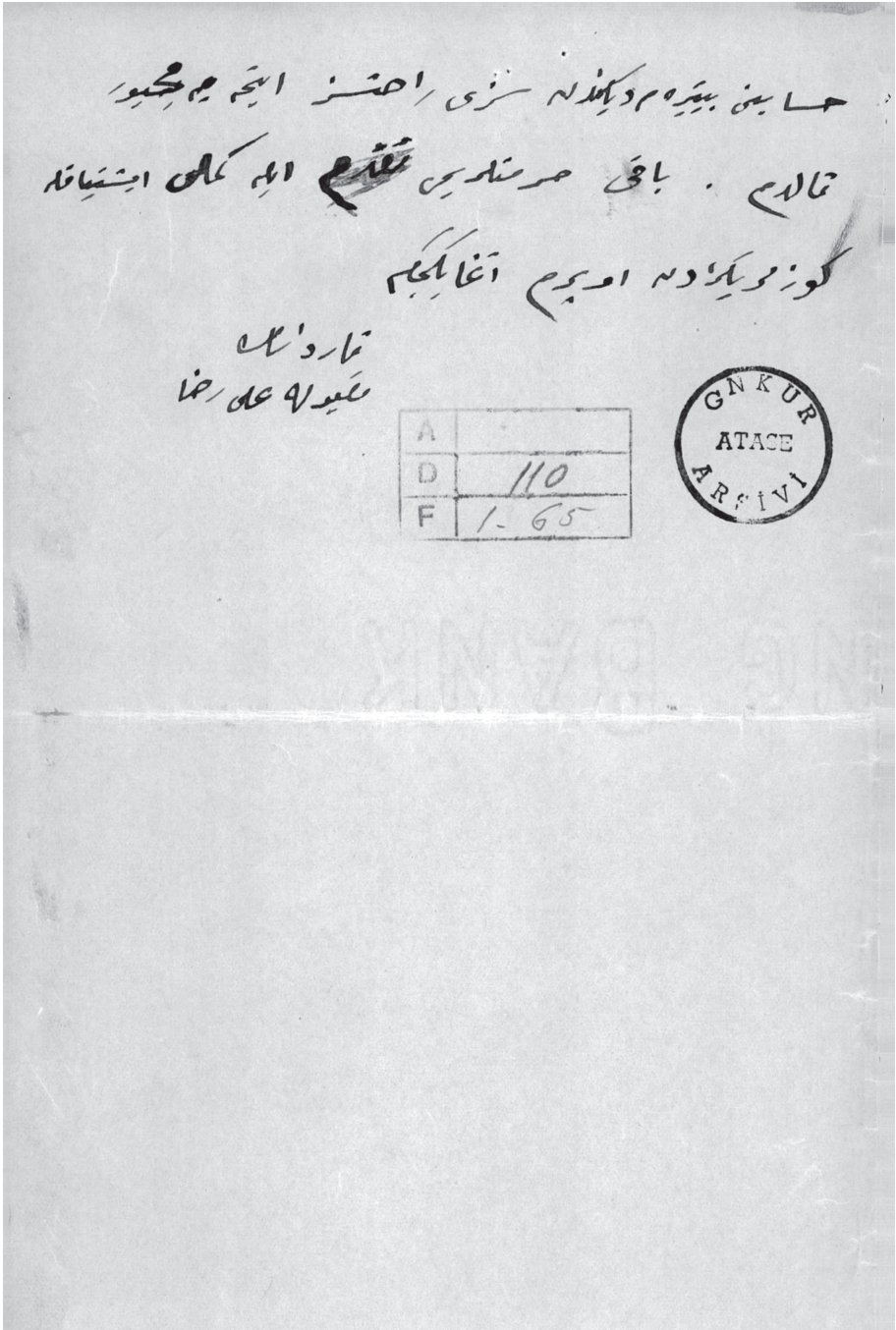
Fatma ablayla sıhhatinizden haberdar olduğuma bahtiyarım. Gönderdiğiniz iki kutu incir, üzüm hediyeleri aldım, memnun oldum. Ağabeyciğim bana açık mektup yazmaklığıma müsaade buyurmuşsunuz. Azim teşekkürler ederim. Sevgili Ağabeyciğim evvelâ sıhhat afiyetinizi Cenab-ı Hak'tan temenni eder, sizi benim başımdan eksik etmemesini dilerim. Ağabeyim açık mektup isteyişiniz bana cesaret bahşetti. İşte şu mektubumla sizi tasaddî ediyorum. Evvelleri bana vadettiğiniz iki yüz lirayı şimdi gönderirseniz çok makbûle geçer. İstinadgâhım ağabeyciğim beni mazur görünüz. Mustafa Bey'in Ankara'da satmış olduğu malların hesabını bitiremediğinden sizi rahatsız etmeye mecbur kaldım. Bâki hürmetlerimi takdim ile kemâl-i iştiyakla gözlerinizden öperim ağabeyciğim.

Kardaşın
Makbule Ali Rıza

MSB. ATESE Arşivi Atatürk Koleksiyonu (1905-1980), Yer no: 39 - 0 -19²

2 Bu mektup daha önce Murat Bardakçı tarafından kaleme alınan *Makbule* isimli kitapta yer almaktadır. Ancak söz konusu eserde mektubun künyesi yanlış olarak MSB. ATESE Arşivi Atatürk Koleksiyonu (1905-1980), Yer no: 28-0-100 olarak verilmiştir. Bu yanlışlığın düzelmesine vesile olacağı düşüncesi ile mektubu tekrar yayınlamayı uygun gördük.

Mektup 3

Huzûr-ı fehâmet-nüşûr-ı dâver-i a'zamîlerine

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Cenâb-ı Hakk'a ayândır ki her zaman duâ-yı muvaffakiyet-i mufahhamalarıyla meşgûl olduğum halde şimdiye kadar takdîm-i arızada zuhûra gelen kusûrum şu kadar âli mu'azzamât umûr-ı mülk ve millete meşgul bulunan bir nâdire-i fitratı velev bir an olsun tasdi' etmemek için idi.

Yedi sene evvel Şeyhülislâm ve Evkâf Nâzırı bulunan merhûm Mustafa Hayri Efendi zamanında hedminden sarf-ı nazar olunan bir dâire-i vakfiye istifâde-i umûmiye için çâkerlerinin mevcut bulunan on bin cild kadar kitaplarımı tahsîs ve tensib-i ubeydânem üzerine ismi "Millet Kütüphanesi" tevşim olunarak otomobillerle nakl olunduğunu müte'âkib Şeyhülislâm-ı müşârunileyh isti'fâ eylediğinden millet nâmına mahkemece tescil olunmak için mürâaat-ı müte'addide-i çâkerânem vuku' bulduğu halde mülgâ Evkâf Nezâretince mahkemei şer'iyeye tescil etdirilmek için defterlerinin tanzîminden iltizâm-ı ehemmiyet olunmadığından her müracaatım hükümsüz kalıyordu. Fakat abd-i memlûkları bir vatan aşığı olduğum cihetle Avrupa'ya akıp gitmekte bulunan kitaplara nazar-ı te'essüfle bakarak param olmasa bile kitapçılar nazarında min gayr-ı had hürmetim olduğundan istediğim kitapları almakda müşkilât çekmeyip sâye-i celîl-i muvaffâkiyet-penâhilerinde bugünkü günde kitaplarımı on sekiz bin raddesine iblâğ eyledim.

Sevr muâhedeşiyle bu devlet hakikaten mahvolmuş, bitmiş iken buna da kanaat edilmeyip İzmir ve Hüdâvendigâr ve Karesi vilâyetlerinin Yunan tarafından istilâ etdirilip İstanbul'un âlem-i İslâm'dan tefrîkiyle bir hançer şekline aldırılması bendenizi pek müte'essir bir sûretde her zaman düşündürüyordu. Eğer mü'eyyed min indillâh olan zât-ı hüsvâneleri ve zât-ı mü'eyyedânelerine iltihâk eden mücâhidîn-i kirâm meydân-ı hamiiyete atılmamış olsaydılar Yunan Anadolu'nun içerilerine kadar girecek ve Ermeniler de öte taraftan gelerek hafazanallah beyza-yı kübrâ-yı İslâmiye şikest olup gidecekti. Hâl böyle iken Ali Kemal hâini ile birtakım tarafdarlarının neşriyât-ı hezeyankârânelerine karşı hasbe'l-insâf evvelâ etmiş olduğum nasihat üzerine kütüphaneye ve şahsıma akûrâne bir sûretde saldırdılar. Bendeniz Evkâf Nezâretinden tescil olunmak için bir saat evvel defterlerin yapılmasını rica etdikçe te'hîr ederek Ali Kemal'in isnâdâtına fırsat cevelân verdiler. Hakkımda mecnûn mu, kezzâb mı demediler, min gayr-ı had kıymetdar bir

hazineyi büyük bir hulûs-ı kalb ile milletimizin âğuş-ı feyz ve istifâdesine ebediyyen tevdi' ve ihdâ etmiş iken yine Ali Kemal ve tarafdarân-ı havanesinin ilkâatıyla daha neler söylemediler. Vakf ve tescîl etmeğe niyeti yokdur mu denilmedi. Kitapları başka bir mahalle nakl ediyor, edecek mi söylenmedi. "Amerikalılarla, Fransızlarla yüz elli yüz altmış bin liraya pazarlık yapıyor, bu mühim kitaplar ecnebilere geçecek diye şâyî'alar mı çıkarılmadı. Elhâsıl Ali Kemal hâini memnun olur da yarın bir kabine teşkîl ederse bizi de istihdâm eder hülyâ-yı sahbğânesiyle nice nice hakâretler mi edilmedi. Bunlar böyle olmakla beraber Allah'a hamdolsun bir tek kitabımı bile satmağa tenezzül etmedikden başka Hayri Efendi zamanında vermiş olduğum on bin kadar kitapları ihtiyâcât-ı zamâneye göre teksîr ve tertîbden bir an bile geri durmayıp on sekiz bin raddesine iblâğ eyledim. Bununla beraber Cenâb-ı Allah'a şükr-i azîm ile iftihâr edeceğim bir şey var ise o da bu kitapların tescîli için geçmiş zamanlarda pek çok nâ becâ ârızalar zuhûra gelip geri kalarak defterlerinin yapılması ve mahkeme-i şer'iyeye tescîl olunması İstanbul'un taraf-ı sâmi-i hükûmetpenâhilerinden işgâl ve zabt olunmasından sonra vukubulmuş olmasıdır. Yapılan defterler yalnız kitapların esâmisini hâvi olmak üzere on üç adeddir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin İstanbul Evkâf Müdürü İsmail Hakkı Bey bendeleri zamân-ı adâlet-resân-ı riyâset-i hükûmet-i âlilerinde bu defterleri tahrîr ve tanzîm ve mahkeme-i şer'iyeye tescîl ettirmek vazifesini icrâ ile bu mes'eleye hüsn-i netice vermiş olduğundan dolayı memnûn ve mübtehicim. Eğerce Ankara'ya gelip rehsûde-i hâkîpâ-yı veliyyü'n-ni'amileri olmakla şerefyâb olmak aksâ-yı emel-i çâkerânemdendir. Birkaç aydan beri tutulduğum bir hastalık bi'z-zarûre mâni' oldu. Ankara Muhassasât-ı Zâtiye Müdür-i Umûmi-i sâbıkı Hasan Basri bendeleri sıhren akrabâ-yı çâkerânemdendir. Ekser teveccüh-i â'zamîlerine mâni olacak bir kusûr ile şâibedâr değil ise feyzyâb olacağı tabiidir. Bâki teveccühât-ı müfeyyezü'l-füyûzât-ı dâver-i a'zamîlerini istirhâm eylerim. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 27 Haziran sene [1]339 (27 Haziran 1923)

Abd-i memlûkları
Millet Kütüphânesi Müessis ve Nazırı
Ali Emirî

Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, 87-1-32³

3 Cumhurbaşkanlığı Arşivi Atatürk Koleksiyonunda bulunan bu mektuba, Ali Emiri Efendi üzerine oldukça çok çalışma yapılmış olmasına rağmen, literatürde yaptığımız taramada rastlanamamıştır.

یوز آتیه بیک لیاپ بار اولور یا یوز بوملک کتاب ایشیدره کجه دیم سابعده هیقارلادی ایصل علی کمال خانی محوره
اولورده یاریمه برقیته تشکیل ایدرسه بزی ده آتیه ایله خضایه خجانه سید ییچ ییچ هیقارلادی ایصل علی کمال خانی محوره
الله حمده اولورده بیک کتاب ییچ صاعقه تزل ایشیدره باشقه خضایه خجانه سید ییچ ییچ هیقارلادی ایصل علی کمال خانی محوره
رفایا کوره تکیه قریبه ده برآیدیم کورو طور سیه اولور بیک راده سنه ایلدی ایصل علی کمال خانی محوره
آتیه ریه حکم برش وارایسه اولور بونلارک نیجای ایشیدره کجه رفاخده بیک هیقه بابا عارضه کورو کورو کورو
دفتر لیک یا ایسه و حکم شرعی نیجای اولور ایشیدره کجه رفاخده بیک هیقه بابا عارضه کورو کورو کورو
اولورده یا ایله دفتر کور
ایشیدره کجه رفاخده بیک هیقه بابا عارضه کورو کورو کورو کورو کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
نیجای ایشیدره کجه رفاخده بیک هیقه بابا عارضه کورو کورو کورو کورو کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
کمالی و انصاف اولورده کور
انقره کور
سابعده کور
حقیقته مدله اولور کور

علی امیری
علی امیری
علی امیری

ادرافه
مستطاب
۴۷۵۹